

# Motion till riksdagen

1989/90:So625

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

Utsatta barn

---

## Sammanfattning

I motionen föreslås en rad åtgärder för att förbättra situationen för barn som har det svårt.

För att förebygga barnolycksfall föreslås bl.a. att föräldrar skall kunna fungera som barnskyddsombud för yngre elever och förskolebarn.

En modell föreslås för bättre samverkan mellan myndigheter som skall hjälpa barn som utsatts för brott. Barnen måste bl.a. ges ett effektivt skydd mot ytterligare övergrepp. Förslag läggs fram för att stärka barns ställning i rättsliga processer bl.a. så att barnolycksfall kan bli föremål för rättslig prövning. Lagändringar som skall förbättra barnens situation vid skilsmässor föreslås.

En statlig barnombudsmannatjänst bör inrättas enligt modell från Norge. Strävan att förstärka barnkompetensen betonas.

Nedan behandlas dessa frågor under rubrikerna Inledning, Barnolycksfall, Brott mot barn, Bortförande av barn, Tvångsomhändertagande av barn, Barn och det rättsliga förfarandet, Förstärkt barnkompetens, Barn vid skilsmässa, Forskning om barn och Barn i världen.

## Inledning

Barnen är det bästa vi har. De är hopp och löften för framtiden samtidigt som de har en omedelbarhet och förankring i nuet, som vuxna ofta saknar. Barnen måste vara inspirationskällor också i det politiska vardagsarbetet.

Föräldrarna har ansvaret för barnens uppväxt och fostran. De skall ge dem, förutom mat och kläder, kärlek, trygghet, tradition, kultur och värderingar. Men föräldrarna äger inte barnen, det kan ingen göra. Samtidigt som de fostrar barnen, måste de respektera dem som självständiga individer.

Offentliga insatser kan aldrig ersätta det personliga ansvaret och aldrig lösa alla problem. Men lagar skall utformas och myndigheter arbeta så att samhället på skilda sätt stödjer föräldrarna och gör det lättare för dem att ta sitt ansvar. Det måste också vara samhällets uppgift att skydda barn från att fara illa.

Svenska barn har det i allmänhet – vid en internationell jämförelse – bra. Det återstår dock mycket att göra innan barnen kommit i nivå med vuxna

t.ex. i fråga om rätts- och integritetsskydd. Många barn rakar ut för olycksfall och andra kroppsskador i en miljö byggd av vuxna för vuxna utan hänsyn till barns begränsningar och behov. I en konfliktfylld värld är det många barn som kommer i kläm och försummas.

Mitt i välfärden finns barn som har det utomordentligt svårt – barn som lever i social misär och ensamhet, blir vanvårdade, misshandlade eller sexuellt utnyttjade.

Det finns också barn som inte bara far illa utan också gör illa. För alla gäller att samhället ibland tvingas överta föräldrarnas uppgift att vårda, skydda och fostra.

Denna motion koncentrerar sig i första hand på åtgärder för barn som drabbats på nämnda områden. Andra aspekter på barnens situation behandlas i bl.a. motioner om skola, u-landsbistånd och familjepolitik.

## Barnolycksfall

Vi har i Sverige med framgång lyckats bekämpa svåra sjukdomar hos barn. Utvecklingen har tyvärr inte varit lika gynnsam när det gäller att motverka olycksfall. Barnolycksfallen överstiger i absoluta tal antalet rapporterade arbetsolyckor. Det krävs lika många liv genom barnolycksfall som genom olyckor i arbetslivet. Rent mänskligt medför skadorna sorg och livslångt lidande för många. Ekonomiskt leder de till stora kostnader för samhället.

I runda tal sker en tredjedel av skadorna i hemmet, en tredjedel i lekmiljön nära hemmet och en tredjedel utanför hemmiljön. Bland 10-15-åringar sker hälften av alla olyckor i skolan. Den främsta olycksorsaken är utformningen av den fysiska miljön. Undersökningar har visat att majoriteten av olycksfallen hade kunnat förebyggas på planeringsstadiet med enkla medel utan större kostnad.

## Skolmiljön

Folkpartiet har i upprepade motioner påtalat att regler för skyddsarbetet i skolan måste utarbetas. Det är dubbelt så vanligt att elever drabbas av olycksfall i skolan som att vuxna skadas i arbetslivet. Bakom en stor del av de s.k. olycksfallen döljer sig våldshandlingar mellan elever.

Elever skadas även på grund av brister i arbetsmiljön, i form av dålig ventilation och städning, mögel samt byggnadsmaterial, som avger ångor med ogynnsam effekt. Detta bidrar till att 20-30 % av skolbarnen har allergiska symtom. Vissa av dem har svår astma med ständigt medicinering och trötthet som följd. Buller, trängsel, bristfälliga hygienutrymmen, stress på grund av brister i arbetsorganisation och arbetsinnehåll samt belastningsskador på grund av felaktig arbetsställning är andra vardagsproblem.

Brister i arbetsmiljön kan ha en förödande effekt på undervisningsresultatet för enskilda elever. Den arbetsmiljölag som antogs 1978 omfattar därför även skolelever från årskurs 7. SÖ föreslog i en rapport redan 1980 att regeringen skulle vidta de författningsmässiga åtgärder som fordras för att i enlighet med förslaget ge eleverna formella möjligheter att medverka i skyddsar-

betet. Det är ytterst beklagligt att ärendet förhalats av regeringen i snart tio år.

Vi välkomnar att regeringen nu – sent omsider – har lagt fram de förslag vi länge arbetat för. Vi återkommer nedan till frågan om skyddsombud där vi vill gå längre.

## Registrering av skador

En färsk treårig olycksstatistik från regionsjukhuset i Umeå tyder bl.a. på att dagismiljön är lika farlig för barnen som arbetsmiljön för vuxna. 242 barn hade behandlats för skador som uppkommit i förskolan eller på daghemmet. Var fjärde skada var av svårare art. Sjukvårdskostnaderna för skadorna uppgick till 550 000 kronor. Många svåra skador hade kunnat undvikas med förebyggande åtgärder.

Vid en granskning av drygt 1 200 barnolycksfall i Norrbotten framkom att 20 procent av skololyckorna har orsakats av våld från en elev gentemot en annan. En förutsättning för att mobbning eller skada p.g.a. våld mellan barn skall kunna åtgärdas är att orsaken till skadan upptäcks, att det dokumenteras hur skadan uppkommit och att uppföljning sker med förebyggande insatser.

Om olyckor och skador på grund av mobbning mellan barn skall kunna förebyggas måste det finnas ett enhetligt system för registrering, rapportering och uppföljning av olyckor. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta initiativ till en statistisk registrering av samtliga skadefall, som kommer i kontakt med hälso- och sjukvården. Det är viktigt att statistiken utformas så att den fångar upp även de för barn speciella riskerna. Rutiner måste utarbetas för uppföljning av skador så att förebyggande åtgärder vidtas.

## Skyddsombud

Endast i några få kommuner finns barnskydds- eller barnmiljökonsulenter till en kostnad av mindre än 1 miljon kronor. För att förebygga skador på våra arbetsplatser, som leder till ungefär lika många dödsfall och läkarbesök, finns ca 100 000 skyddsombud till en kostnad av långt över 1 miljard kronor.

I vårt land finns en heltäckande barn- och skolhälsovård. Föräldraorganisationen Hem och skola fungerar som värdefull resurs inom skolans värld. Många viktiga initiativ har tagits inom barnhälsovårdens och skolans ram för att förebygga olycksfall. Det finns idag en öppenhet och beredskap för åtgärder mot olycksfall, som gör att man med relativt enkla medel bör kunna bygga upp en effektiv skyddsorganisation.

I många skolor fungerar redan idag elevskyddsombud. Denna organisation bör snabbt byggas ut så att den blir heltäckande. För yngre elever och förskolebarn bör föräldrar kunna utbildas till och fungera som barnskyddsombud.

Att föräldrar är villiga att medverka och ta ansvar framgår bl.a. av det s.k. Falköpingsprojektet, där man inom en tvåårsperiod fick en minskning av skador genom olycksfall med nästan en tredjedel. Andelen småbarnsföräld-

Mot. 1989/90  
So625

rar som uttryckte intresse för att förebygga barnolycksfall ökade från 15 % till 65 % parallellt med att antalet skador bland barn upp till tre års ålder halverades.

Mot. 1989/90  
So625

## Brott mot barn

### Misshandel

Misshandel av barn och kvinnor är vanligare än vad många i allmänhet tror. Gemensamt för familjevåld i alla former är att de inblandade parterna i många fall försöker dölja problemen. Det finns därför inga exakta siffror. Av troligen hundratusentals misshandelsfall varje år leder omkring 10 000 till polisanmälan. Vid en granskning av journaler rörande 453 kvinnor som vårdats för skador på Huddinge sjukhus befanns 29 % vara misshandlade. Hälften av kvinnorna hade hemmavarande barn. I flertalet fall hade dessa bevittnat misshandeln av modern. I en fjärdedel av fallen hade också barnen misshandlats.

Det är av stor vikt att vårdpersonal är lyhörd för tecken som tyder på att skador uppkommit genom misshandel eller genom våld mellan barn och att de aktivt medverkar till att den onda cirkeln bryts.

Riktlinjer för handläggning när barn misstänks ha blivit misshandlade finns sedan många år. Vikten av en noggrann beskrivning av skadans utseende och ålder betonas. Fotografering av skadan och skelettröntgen för att dokumentera eventuella frakturer av skiftande ålder rekommenderas. Det behövs dock förnyad information och utbildning angående barnmisshandel, eftersom riktlinjerna hunnit falla i glömska på många håll.

Alla skador skall dokumenteras noggrant så att ett utförligt underlag finns tillgängligt för ett eventuellt rättsintyg. Ofta förnekas misshandel vid första vårdtillfället. En detaljerad beskrivning av skadorna är trots detta värdefullt som underlag i eventuellt senare rättsintyg vid upprepad misshandel.

### Sexuella övergrepp

Brottslighetens utveckling i vårt land är oroväckande. Allvarligast är kanske sexuella övergrepp mot barn som förövas av barnet närstående personer. I dessa fall är problemen regelmässigt både många och svåra. De berör på ett djupgående sätt barnet som brottsoffer och den närstående gärningsmannen men också familjen i övrigt.

Det är utomordentligt angeläget att samtliga sexuella övergrepp kommer till myndigheternas kännedom för erforderliga åtgärder. Därför måste socialförvaltningarna äläggas anmälningsplikt till polismyndighet vid sådana brott. Därefter gäller det att klarlägga vad som hänt mellan gärningsmannen och brottsoffret, oftast fadern och dottern.

Denna utredning är förknippad med stora svårigheter. Därför är det nödvändigt att samordna rättsväsende, socialförvaltning och aktuella vårdinstanser. Dessutom måste utredningen handhas av särskilt intresserad och utbildad personal, inte minst på polis- och åklagarsidan. Vid denna utredning

måste man också i största möjliga utsträckning utnyttja möjligheterna att göra videoinspelningar.

Mot. 1989/90  
So625

Följande principer bör gälla för handläggningen av dessa ärenden:

- Barnet skall ges skydd mot ytterligare övergrepp, även mot påtryckning och repressalier.
- Barnet skall få vård och behandling för såväl fysiska som psykiska skador.
- Barnets familj skall erbjudas stöd och erforderlig behandling för skador.
- Myndigheterna skall medverka till att utredningen blir så snabb och skonsam som möjligt för alla i familjen.
- Åtgärderna skall samordnas så att myndigheterna inte hindrar eller försvarar varandras utredningar.

En samverkansmodell med fasta rutiner skulle bäst kunna garantera en tillfredsställande gemensam bas för såväl sociala som rättsliga åtgärder. På olika håll provas också skilda samarbetsmodeller.

Här torde det arbete som bedrivs av en arbetsgrupp vid BRA i syfte att skapa bl.a. samarbetsmodeller, som syftar till att underlätta upptäckt av övergrepp och förbättra utrednings- och behandlingsrutiner, vara av särskild betydelse. Detta arbete måste nu påskyndas.

## Personligt skydd

Barn måste åtnjuta största möjliga skydd mot brottsliga angrepp. Ett allmänt skydd skapas genom Brottsbalkens hot om straff för brott mot barn. Vidare finns numera laglig möjlighet att genom besöksförbud skydda barn mot trakasserier. Dessutom bör i riskfallen barnets identitet och uppehålls-ort kunna hemlighållas. Så kan ske genom att allmänna handlingar sekretessbelägges eller avidentifieras i dessa delar, att missbruk av datalagrad personinformation förhindras och att byte av personnummer möjliggöres.

Det bör särskilt betonas att barnets skydd bör omfatta även skolsituationen och att det ofta förutsätter ett effektivt personligt skydd även för dess vårdnadshavare.

## Bortförande av barn

Ett tilltagande problem på det internationella området är det ökande antalet fall av olovligt bortförande av barn. Det gäller främst då en förälder utan lov för med sig sitt barn till ett annat land för att undanhålla den andra föräldern vårdnaden om barnet. Hit hör emellertid också fall då en förälder håller kvar barnet i ett annat land efter umgängestidens utgång eller efter det att domstol har anförtrott vårdnaden åt den andra föräldern.

Den ökade rörligheten över gränserna medför ett allt större behov av en internationell reglering på området. Det är särskilt viktigt att få till stånd ett samarbete mellan länder.

Det är därför av stort värde att Sverige nu har anslutit sig, dels till Europarådskonventionen den 20 maj 1980 om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn, dels till Haagkonventionen den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på

internationella bortföranden av barn. Det är dock inte realistiskt att räkna med någon större anslutning från de stater i förhållande till vilka de största problemen föreligger i dessa frågor. Därför är det angeläget att Sverige verkar för att få till stånd ett samarbete med stater som står utanför konventionerna.

## Tvångsomhändertagande av barn

Det finns situationer, då samhället måste ingripa mot föräldrarnas vilja för att skydda barn som vanvårdas, misshandlas eller utnyttjas på ett otillbörligt sätt. När barns behov kommer i konflikt med de vuxnas har barnens behov företräde. Det är en grundprincip i svensk lagstiftning, som vi skall vara stolta över och värna om.

1982 trädde en ny socialtjänstlag i kraft (SoL) samtidigt som lagen om vård av unga (LVU) ersatte den tidigare barnavårdslagen. LVU var avsedd att bli en skyddslag användbar i förebyggande syfte. I stället tycks utsatta barns situation ha försämrats genom att många socialnämnder inte längre vågar låta länsrätten pröva ett omhändertagande innan skada uppstått eller misshandel kan bevisas. Barnavårdsmål behandlas alltför ofta som brottmål, dvs. domstolen försöker *bevisa* att barnet tagit skada istället för att *bedöma* om skada föreligger för hälsa och utveckling. Bristen på barnperspektiv i domstolarna liksom ensidig kritik och nedvärdering av socialtjänstens arbete i massmedia torde ha medverkat till denna utveckling.

Socialtjänsten måste ha tillräckliga resurser, utbildning, fortbildning och kontinuerlig metodutveckling för insatser när barn far illa.

Det är viktigt att dokumentationen kring ett LVU-ärende är fullständig. Detsamma måste gälla vid placeringar av barn och ungdom enligt socialtjänstlagen. Missförhållandena kan oftast vara lika stora för den som placeras enligt socialtjänstlagen som enligt LVU. Omsättningen av handläggare vid socialförvaltningarna är dessutom betydande, vilket kan omöjliggöra en långsiktig vårdplanering om dokumentationen är bristfällig.

Familjehemmen, som ofta ställs inför orimligt svåra uppgifter när det gäller att hjälpa svårt störda barn och deras trasiga familjer, måste få erforderligt stöd. I dag sker t.ex. nästan all utbildning via intresseorganisationerna. Även kommunerna måste ta utbildningsansvar. Det är också viktigt att familjehemsföräldrar som yrkesgrupp med det snaraste tillerkänns rimlig social och ekonomisk trygghet.

Regeringen föreslog i prop. 89/90:28 att möjligheten att överflytta vårdnaden till familjehemsföräldrarna måste utnyttjas oftare än för närvarande, under förutsättning att en återförening inom överskådlig tid ter sig orealistisk. Denna möjlighet till vårdnadsöverflyttning är speciellt viktig om barnet placeras i familjehem vid mycket späd ålder. Socialnämnderna bör därför åläggas att med ca 2-3 års intervaller överväga en eventuell vårdnadsöverflyttning vid mycket långa familjehemsplaceringar av barn och unga.

Oftast försämras de ekonomiska villkoren för familjehemsföräldrarna när de övertar vårdnaden, eftersom de då går miste om ersättningen som familjehemsförälder. Vi anser därför att den ekonomiska situationen för familje-

hemsföräldrar, som övertar vårdsnaden av barn, måste utredas. Vid placering som kan förutsättas bli bestående, t.ex. på grund av att föräldrarna avlidit, bör adoption eftersträvas.

Mot. 1989/90  
So625

Alltfler omhändertagna barn vårdas idag på institutioner av varierande slag. Det blir allt vanligare att institutioner bara tar emot barn tillsammans med vuxna. Det kan vara en fördel från behandlingssynpunkt, men det kan också medföra risker. Det är t.ex. svårt att hitta institutionsplatser för ensamma barn. På institutioner – avsedda i första hand för behandling av vuxnas problem – kan barnets behov bli osedda. Utvecklingen bör därför följas med stor uppmärksamhet.

Målbeskrivning, behandlingsplan och utvärdering är viktig vid alla former av samhällsvård. Utvecklingen har gått från offentliga institutioner mot hem för vård och boende i enskild regi. Både kvaliteten och vårdavgifternas storlek är högst varierande. Regler för vilka krav som skall vara uppfyllda för tillstånd att driva hem för vård och boende måste införas. Tillsynen måste fungera.

I en kommittémotion från folkpartiet om unga lagöverträdare framförs en rad konkreta förslag angående hem för särskild tillsyn – de s.k. § 12-hemmen. Det handlar bl.a. om behov av differentierade vårdinsatser och regional samverkan. Snabba insatser behövs för att ett differentierat vårdutbud skall kunna erbjudas inte bara till utagerande kriminella ungdomar. Framför allt tonårsflickor i kris, som ofta är drogberoende, och vissa invandrarungdomar är i stort behov av ett differentierat vårdutbud med förstärkt personalkompetens.

Lärarna vid § 12-hemmen arbetar med landets svåraste ungdomar, som varken den vanliga skolan eller samhället klarar av. Det är därför viktigt att de besitter hög kompetens och stor erfarenhet. Sedan hemmen övergick till kommunalt huvudmannaskap har 2/3 av den undervisande personalen lämnat sina tjänster. Enligt en enkätundersökning 1989 hade nio av tjugo arbetsledare varit anställda 0–1 år, 40 % av arbetsledarna, 44 % av yrkeslärarna och 46 % av teorilärarna var obehöriga. Lärarsituationen på skolhemmen är alltså mycket oroande.

Omstruktureringen av psykiatrin har medfört att platser för sluten vård ofta saknas, när ungdomar som befinner sig i gränsskiktet mellan socialtjänsten och psykiatrin behöver sluten vård. Barn- och ungdomspsykiatrins ansvar behöver klargöras och samarbetsrutiner måste utarbetas så att ungdomarna garanteras en adekvat vård.

## Barn och det rättsliga förfarandet

### Familjemål

Ilse Wetter menar i sin doktorsavhandling Barnet och rätten att rättsmyndigheter inte ser på barn utifrån barnens perspektiv. Hon har granskat 679 mål om vårdnad, omhändertagande och verkställighet. Genomgående är det vuxna, som talar över huvudet på barnen. Vuxenpsykiatriska utlåtanden väger tyngre än barnpsykiatriska och barnen saknar egen talerätt. Hennes av-

handling mynnar ut i att det behövs större inflytande för psykologer och andra barnexperter.

Mot. 1989/90  
So625

I utredningen Barns behov – föräldrars rätt betonas att mer kunskap behövs om barns behov och utveckling, inte bara bland förtroendevalda utan i lika hög grad bland domare och nämndemän. Enligt svenska lagar skall domaren i tvistiga vårdnads- och umgänges mål i första hand utgå från barnets bästa. Utan barnpsykologiska kunskaper kan uppgiften bli näst intill omöjlig. Man kan inte begära att en domare, utöver sina långvariga kvalificerade lagstudier också skall hinna tillägna sig omfattande kunskaper om barns utveckling och behov i olika åldrar. Vid behov bör rätten därför kunna utökas med en ledamot med ingående kunskaper om barns utveckling och behov.

Rättegångsutredningen föreslog att allmänna domstolar skall få möjlighet att i alla slags mål låta en expertledamot ingå i domstolen. En sådan möjlighet kan bli till stort gagn för barn i mål där det fordras ingående kunskaper om barns utvecklingsgång och behov, t.ex. i vårdnads-, placerings- och omhändertagandemål.

### Barnolycksfallsärenden

En undersökning gjord av barnmiljörådet angående den rättsliga behandlingen av olycksfall visade att det bland 20 891 mål som granskades inte fanns ett enda som behandlade barnolycksfall. Det finns bestämmelser om skyddsanordningar i t.ex. Boverkets normer. Allmänna ordningsstadgan och Byggnadsstadgan. Av undersökningen framgår att bestämmelserna åsidosatts utan att rättslig prövning blivit följden. Polis och åklagare har varit osäkra om hur svåra barnolycksfall skall behandlas från rättslig synpunkt. Man har inte ansett sig ha stöd i lagen för en förundersökning som kan leda till åtal och rättegång. Därför har sällan vållande- och ansvarsfrågan kommit upp till prövning i domstol.

Det är angeläget att barnen får förbättrat rättsligt skydd och att föräldrarna till drabbade barn får stöd och hjälp att driva olycksärenden vidare till rättslig instans.

### Unga lagöverträdare

Det är angeläget att samhällets reaktion, hur den än yttrar sig, på brott begångna av ungdomar kommer i så nära anslutning till brottet som möjligt. Samhällets signaler till ungdomar måste vara entydiga. En brottskarriär måste brytas tidigt. I en särskild motion om unga lagöverträdare utvecklas folkpartiets förslag på detta område.

### Förstärkt barnkompetens

Miljörisker av alla de slag – radon, sjuka hus, passiv rökning, tunga metaller, avgaser från trafiken, buller, stress osv. – belyses vanligen från vuxensynpunkt. Barnperspektivet saknas alltför ofta i samhällsplaneringen, trots att barn är mest sårbara och därför borde tas som utgångspunkt, när gränsvärden skall sättas och lag stiftas.



Barns speciella utsatthet har t.ex. belysts när det gäller allergi. Problemen har ökat drastiskt under 1970-talet. Vid en kartläggning bland 5 000 barn och ungdomar i Sundsvall 1988-89 framkom att 20 % av fyraåringarna, 26 % av grundskoleeleverna och 38 % av gymnasieeleverna besvärades av allergi. Försämrat inomhusklimat och luftföroreningar tycks särskilt drabba de yngre i samhället.

Barns intressen tillvaratas ofta dåligt i samband med familjevåld, sexuella övergrepp, missbruk eller psykiska avvikelser hos föräldrarna. När omhändertagande måste ske sätts åtgärden ofta in så sent att barnet hunnit få bestående skador. Det finns också barn som skadas p.g.a. ständiga omflyttningar.

Tydligast framstår barns rättslöshet och bristen på hänsyn till barns grundläggande behov i flyktingärenden – barn i fängelse, barn åtskilda från sina föräldrar och barn som, efter år av trygghet och ordnad skolgång, då sår börjat läka efter krig, svält och oro för fängelse och tortyr av anhöriga, utvisas till en oviss framtid.

På många håll har barnkompetensen urholkats på senare år. I en strävan mot familjeperspektiv och helhetssyn har vuxenperspektivet tagit överhanden och barnet kommit i skymundan. Denna utveckling måste nu vändas.

Inom barnhälsovården har barnsjuksköterskor ersatts med distriktssköterskor, som samtidigt tvingats ägna allt större del av sin tid åt hemsjukvård och äldreomsorg. Enligt rapport nr 79/1989. Barnhälsovården och barnsäkerheten (Boel Henckel, pedagogiska institutionen, Umeå) uppgav distriktssköterskorna samstämmigt i en enkätundersökning, att deras arbetsuppgifter blivit så omfattande att barnhälsovården riskerade att komma på efterkälken. Bl.a. frågor om barnolycksfall blev eftersatta. Från många håll har rapporterats att föräldrautbildningen har stagnerat.

En samlad socialnämnd ersatte specialnämnderna i det vällovliga syftet att främja en helhetssyn. Näckdelen är att specialkunskap på barnavårdssidan förlorats. Socialsekreterarna har hamnat i en ohållbar arbetssituation. De har utsatts för hård kritik, när de inte klarat av att bevaka ett ansvarsområde, som saknar gränser, med en arbetsorganisation där det ofta är de mest orutinerade som skall lösa de svåraste akuta problemen. Barnen blir lätt glömda t.ex i misshandels- och missbruksfamiljer, när de vuxna är alltför upptagna av att lösa de vuxnas problem.

I socialtjänstlagen är det bara ett fåtal regler, som direkt berör barn och ungdom. I stället betonas det sammanhang som barnet lever i, dvs. familjen och samhället. Detta synsätt avspeglar sig också i utredningar och dokumentation. Vid en undersökning av samtliga barnavårdsärenden aktuella under ett år på en social servicecentral i en Stockholmsförort, fann man ingen uppgift om barnen i nära 30 % av ärendena!

Vid länsstyrelserna fanns tidigare barnavårdsombud i enlighet med dåvarande barnavårdslag. Dessa hade en mycket stor barnkunskap, som till stor del gått förlorad. Det lokala flyktigmottagandet och ansvaret för enskilda hem för vård och boende tar allt större del av den sociala funktionens resurser. Nya ansvarsområden för barn- och handikappomsorg har också tillkommit.

Folkpartiet anser att en statlig barnombudsmannatjänst bör inrättas. I

Norge finns sedan några år en väl fungerande barnombudsmannaorganisation. Den kan tjäna som modell, när verksamheten skall planeras i Sverige. Barnombudsmannen skall kontinuerligt följa och utreda barns och barnfamiljers villkor i samhället och bl.a. fylla följande funktioner:

- remissinstans.
- se till att lagar, som berör barns villkor efterföljs.
- föreslå åtgärder för att stärka barns rättssäkerhet.
- granska befintlig och planerad lagstiftnings effekt på barns situation i samhället och föreslå erforderliga kompletteringar. Det kan gälla plan- och bygglagen, arbetsmiljölagen i skolan, marknadsföringslagen, ordningsstadgan, lagar som berör vald i samhället, drog- och alkoholmissbruk, familjerätt osv..
- kartlägga barns livsvillkor i kommuner och stimulera till för barn positiva åtgärder.
- informera om barn och deras livsvillkor.

Vid Rädda Barnens sociala avdelning finns s.k. barnombudsmän som kan utgöra ett värdefullt komplement till en statlig barnombudsman. De sysslar med opinionsbildning, informerar om barns situation både i Sverige och internationellt och initierar forskning om barn. När det gäller engagemang i enskilda ärenden har ideella organisationer, t.ex. BRIS (Barnens rätt i samhället) och RMSÖ (Riksföreningen mot sexuella övergrepp på barn) en viktig kompletterande funktion.

Det är angeläget att finna former för metodutveckling, utbildning och utvärdering av arbetet med barn som far illa. Det kan finnas motiv att inrätta en professur i socialpediatrik i detta syfte. Denna fråga får prövas närmare i anslutning till att regeringen presenterar sin forskningsproposition.

En rad åtgärder på skilda områden skulle kunna stärka barnkompetensen och vidga barnperspektivet inom socialtjänstens ansvarsområde. Ett samlat förslag till åtgärdsprogram bör därför föreläggas riksdagen.

Åtgärdsprogrammet bör bl.a. innehålla förslag till åtgärder för att utveckla kompetensen och höja socialekreteraryrkets status, så att inte de mest erfarna fortsätter flykten till tjänster inom administrationen utan finns kvar i det direkta klientarbetet. Det handlar inte bara om lönesättning utan också om metodutveckling, arbetsorganisation, politiskt förankrade målinriktade program och formaliserade modeller för samverkan.

Redan idag finns väl fungerande specialistteam på regional nivå, när det gäller handläggning av sexuella övergrepp mot barn. De skulle kunna tjäna som modeller vid uppbyggande av andra regionala specialistteam. Särskilt viktigt är att snabbt få fungerande specialistteam över kommungränserna inriktade på flyktbarn, ungdomar omhändertagna för samhällsvård med vårdbehov också på grund av psykiatrisk avvikelse, tonårsflickor i riskzonen och svårt störda barn med multiproblembakgrund identifierade via skolan eller barnhälsovården.

Länsstyrelserna måste få en reell möjlighet att utöva tillsyn och bidra med barnkompetens inom sitt ansvarsområde. Deras sociala funktion måste därför prioriteras.

## Barn vid skilsmässa

Mot. 1989/90  
So625

Familjesplittring i form av skilsmässa i äktenskap och separation i samboen-deförhållande blir allt vanligare i vårt samhälle. Denna splittring skapar nästan alltid problem för alla berörda om än på olika sätt. I läri inbegrips tiotusentals barn. Detta kan i vissa fall leda till problem som kräver samhällsinsatser. Främst gäller det då inom socialpolitiken. Inom familjerätten handlar det ytterst om relationerna inom familjen. Avsärskilt intresse är då mannens relationer till familjen och speciellt till barnen redan under samlevnaden. Rättspolitikern utgör naturligtvis ingen universalmedicin för lösning av familjens relationsproblem, men ett bra rättsregelsystem kan vid skilsmässosituationer underlätta lösningen av vårdnads- och umgängesfrågor i samförstånd eller i sista hand genom rättegång.

## Gällande rätt

Barn står i princip under vårdnad av båda föräldrarna. Denna gemensamma vårdnad fortsätter även efter skilsmässa men kan upplösas genom dom på begäran av föräldrarna eller någon av dem. Avgörande vid valet av vårdnadshavare blir barnets bästa. Den förälder som inte blir vårdnadshavare kan få umgänge med barnet efter vad som är bäst för barnet.

## Samförstånds lösningar

Skilsmässa kan vara den enda utvägen när relationsproblemen är djupa och irreparabla. Men i familjer med barn måste man anstränga sig särskilt för att söka samförstånds lösningar på frågor som är avgörande för barnen, alltså vårdnad och umgänge. Att samförstånds lösningar kan uppnås är också betydelsefullt när det gäller att för barnet förhindra negativa följder av föräldrarnas separation och för att skapa förutsättningar för ett fortsatt samarbete mellan föräldrarna i viktigare frågor som rör barnet. Ett instrument för att uppnå sådana lösningar kan vara s.k. samarbetsamtal, där socialförvaltningarna genom kontakter med föräldrarna söker lösa separationsproblemen på bästa sätt för alla parter utan uppsplitande rättegångar.

Vid vårdnads- och umgängestvister borde sådana samtal normalt föregå domstolshandläggningen. Denna inställning vinner stöd i en nu redovisad utvärdering av försöksverksamhet med samarbetsamtal i många kommuner.

## Interimistiska förordnanden

I många familjemål om vårdnad och umgänge krävs s.k. interimistiska beslut, alltså förordnanden som skall gälla tills vidare och fram till dom i målet. Många problem är förknippade med dessa beslut. Till en början nöjer man sig i lagen med att beslutet är "skäligt" utan uttrycklig koppling till vad som är bäst för barnet. Vidare fattas dessa beslut ofta på bristfälligt beslutsunderlag utan ens ett snabbbytrande av socialnämnden och av relativt oerfarna domare. Samtidigt blir ett sådant förordnande ofta styrande för den slutliga domen. Självklart borde det krävas erfarenhet att handlägga sådana mål och dessutom bättre utredningsunderlag för beslutet. Men framför allt är det

angeläget att det skapas en möjlighet att i vårdnadstvister interimistiskt förordna om vem av föräldrarna som skall handha den faktiska vårdsnaden av barnet utan att någon ändring av det rättsliga ansvaret görs beträffande föräldrarnas gemensamma vårdnad om det är bäst för barnet. Genom ett beslut som avser enbart barnets bostad skulle det gå att undvika ett mer eller mindre prejudicerande beslut i vårdnadsfrågan på ett stadium da utredningen ännu är ofullständig. Man bör inte heller bortse från att ett sådant begränsat beslut också kunde öka möjligheten för parterna att bli ense om hur vårdsnaden om barnet skall ordnas.

## Vårdnadsfrågan

Det förflyter ofta avsevärd tid från det interimistiska beslutet till slutlig dom i vårdnadsfrågan. Den långa handläggningstiden för vårdnadsmålen medför problem av skilda slag. Det är en långvarig process som innebär stora påfrestningar för både barn och föräldrar och som riskerar att störa de angelägna framtida kontakterna. Därför måste åtgärder vidtagas för att åstadkomma en bättre handläggning av vårdnadsmålen.

Särskilt önskvärt är att vårdnadsutredningarna bedrivs skyndsamt, dock utan att ge avkall på kvaliteten. Som riktmärke bör gälla att utredningen bör vara klar inom 3-4 månader. Detta mål skulle kunna uppnås om domstolen fick ökade möjligheter att styra vårdnadsutredningen och den tid inom vilken den skall vara slutförd.

Slutresultatet i vårdnadsmålen bör i princip bli att den gemensamma vårdsnaden inte upplöses i onödan. Detta ligger ju helt i linje med lagstiftarens intentioner. Därför bör en förälder inte uteslutas från vårdsnaden med mindre så är förenligt med barnets bästa. En sådan inställning till gemensam vårdnad borde även vara ägnad att minska antalet vårdnadsmål till fromma för barnets bästa. I de fall då det övervägs att tillerkänna den ene föräldern vårdsnaden måste denna förälders vilja att verka för en fungerande umgängesrätt bli av särskild betydelse vid vårdnadsfrågans avgörande.

## Umgängesrätten

Lagens utgångspunkt är att barn har behov av umgänge med båda sina föräldrar, även sedan dessa separerat. Lagen ger den förälder som inte får vårdsnaden en umgängesrättighet genom att vårdnadshavaren ålägges en skyldighet att tillgodose umgänget "så långt som möjligt". Först vid tvist i rättegång krävs uttryckligen direkt hänsyn till barnets bästa.

De nuvarande reglerna om umgänge med barn är i flera avseenden bristfälliga. Kritik kan riktas inte bara mot reglernas utformning utan även mot bestämmelsernas praktiska tillämpning. En grundläggande brist i regelsystemet är att hänsynen till vad som är bäst för barnet inte lyfts fram tillräckligt tydligt. Det har också förekommit fall där umgänge tillerkänns en förälder trots att detta uppenbarligen inte varit förenligt med barnets bästa.

Även då umgänge ligger i barnets intresse kan schablonmässiga beslut av innebörd att barnet skall umgås med den inte vårdnadshavande föräldern vartannat veckoslut, viss angiven period under sommaren och större helger orsaka svårigheter. Stereotypa beslut medger inte att umgänget anpassas till

parternas och barnets under ären växlande förhållanden. Inte heller tillgodoses barnets intresse av att någorlunda regelbundet få tillfälle till en längre tids umgänge med den förälder som barnet normalt inte bor hos. I de fall då, till följd av brottslig handling riktad mot barnet, eller av annan orsak, något umgänge över huvudtaget inte bör förekomma med hänsyn till barnets bästa, finns det vidare risk för att en schabloniserad bedömning av umgängesfrågorna leder till att ett för barnet skadligt umgänge trots allt kommer till stånd.

Det är nödvändigt med en större flexibilitet och en bättre anpassning till förhållandena i det enskilda fallet vid avgörande av umgängesfrågor. För att få till stånd en mindre kategorisk rättstillämpning vid tillerkännande av umgänge skulle vissa ändringar kunna göras i FB. Det bör av lagen framgå att umgängesrätten skall tillgodoses efter vad som är bäst för barnet, inte som idag att rätten till umgänge skall tillgodoses så långt möjligt. Vidare bör lagen innehålla en precisering av vilka faktorer som skall beaktas vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. Det skulle då främst gälla barnets ålder och mognadsgrad, känslomässig anknytning mellan barn och umgängesförälder, barnets egen inställning samt föräldrarnas inbördes förhållanden.

Vidare bör umgängesrätten förstärkas till sitt innehåll. Så kan ske genom att ge umgängesrättsföräldern lagfäst rätt att få information i viktigare angelägenheter som rör barnets hälsa och framtid. Även kontakten med andra personer som står barnet särskilt nära exempelvis far/morföräldrar är angelägen för att främja umgänget.

De nu föreslagna förbättringarna av umgängesrätten torde sammantagna vara ägnade att bättre bibehålla kontakterna mellan barnet och dess anhöriga. Härigenom skulle förhoppningsvis särskilt motverkas att kontakten mellan barnet och den umgängesberättigade pappan inte upphör i den stora och oacceptabla omfattning som nu är fallet.

## Verkställigheten

För den händelse att föräldrarna inte följer rättens dom om vårdnad eller umgänge kan det bli aktuellt med tvångsvis verkställighet i form av vitesbrott eller polishämtning. Sådana beslut, som meddelas av länsrätt, utgör mycket känsliga mål eftersom tvånget direkt eller indirekt riktas mot barn. Dessa verkställighetsprocesser är mycket beklagliga och utsätter barnen för extra risker, inte bara vid direkta polishämtningar. Situationen blir dessutom prekär genom att lagen faktiskt tillåter verkställighet även om det föreligger risk för att barnets hälsa skadas. Därför bör lagen ändras så att länsrätten skall kunna vägra verkställighet i samtliga fall då verkställighet inte är förenligt med barnets bästa. Dessa bedömningar kräver då att rätten har tillgång till bästa möjliga beslutsunderlag, bl.a. genom utnyttjande av sakkunniga.

I dessa verkställighetstvister måste man också söka en metod för att om möjligt undvika fortsatta tvister. En möjlighet skulle kunna vara att länsrätten vid vägrad verkställighet med bindande verkan skulle kunna återförvisa vårdnads- och/eller umgängesfrågan till allmän domstol för omprövning. En sådan modell borde få positiva konsekvenser för att såväl minimera ett destruktivt dubbelprocessande i läns- och tingsrätter som att förebygga s.k. umgängessabotage från vårdnadshavare.

## Rättslig omprövning

I vissa fall behövs omprövning av vårdnads- och umgängesfrågorna. Det blir särskilt motiverat om en vårdnadshavare genom olika åtgärder försvårar eller omöjliggör för barnet att träffa den andra föräldern. Nuvarande regler motverkar inte tillräckligt effektivt sådant umgängessabotage. Förändringar behövs i FB främst i två avseenden. Vårdnadshavarens ansvar för umgängesrätten bör ytterligare betonas. Möjligheterna till omprövning av vårdnaden måste utvidgas och preciseras till att avse även åsidosättande av umgängesrätten. Härigenom skulle vårdnaden övergå från den saboterande föräldern till den förälder som kan antas bäst främja ett nära och gott umgänge med barnet.

I grunden handlar umgängestrassel dock ofta om sociala problem som löses bäst om föräldrarna får hjälp och stöd att bearbeta sina konflikter så att de i framtiden kan samarbeta i frågor som rör barnet.

## Straffrättslig sanktion

I Brottsbalken 7 kap. 4 § straffbelägges egenmäktighet med barn. Härmed skyddas främst en vårdnadshavare från brottsliga handlingar av en umgängesberättigad förälder eller annan person som innebär att den rättmätiga vårdnaden inte kan utövas. Något motsvarande skydd för den umgängesberättigade föräldern finns däremot inte, ens vid totalt sabotage av vårdnadshavaren mot umgängesrätten. Det är uppenbarligen ologiskt att barnets behov av kontakt med föräldrarna har straffrättsligt stöd beträffande vårdnadsföräldern men inte beträffande umgängesföräldern. Man "straffar" visserligen inte fram en god kontakt med barn men vid en total översyn av regelsystemet om vårdnad och umgänge bör ingå frågan om straffrättslig sanktion i klara fall av umgängessabotage som en form av egenmäktighet med barn.

## Ny lagstiftning

Frågorna om vårdnad och umgänge vid skilsmässa är av avgörande betydelse för barn och föräldrar. Inte sällan uppkommer problem. Flera av dessa kunde förutses redan i samband med lagstiftningsarbetet 1982-83. Därefter har problemen förstärkts alltmer. Regeringskansliet har uppmärksammat på problematiken i många omgångar och från skilda håll, senast genom riksdagen under våren 1988. Några förbättringsförslag har äntligen framlagts och då i form av en promemoria från justitiedepartementet vari uttalas att nya regler avses träda i kraft den 1 oktober 1990. Regeringen får nu inte längre fördröja ärendet utan måste åläggas att avlämna en proposition i sådan tid att nämnda ikraftträdandetid kan hållas.

## Forskning om barn

Varje liten förändring i samhället påverkar våra barn. De fungerar i allmänhet som små varningslampor som börjar blinka först då utvecklingen fått en olycklig inriktning. Inte bara för barnen utan också för oss vuxna är det därför angeläget att en kontinuerlig forskning sker kring barns reaktion på för-

ändringar i samhället. Hur påverkas t.ex. barnen vid en instabil arbetsmarknad? Hur påverkas de när psykiskt sjuka föräldrar överförs från institution till hemsjukvård? Vilken effekt har det ökade alkoholbruket bland yngre kvinnor fått på barnens situation?

Mot. 1989/90  
So625

## Socialt utsatta barn

Mycket tyder på att de mest utsatta barnen fått det sämre under 1980-talet. Debatten om tvångsomhändertagande av barn, som startade 1982, gav ett felaktigt intryck av att barn omhändertas utan skäl och i hänsynslösa former. En verksamhet som är väl förankrad i kunskap och erfarenhet blir okänslig för den typen av kastvindar i opinionen.

Socialtjänstens organisation är ett mycket angeläget och hittills till stor del försummat forskningsfält. Även forskning kring de socialt mest utsatta barnens levnadsförhållanden och behov bör prioriteras. Vilka faktorer är det t.ex. som gör att de s.k. "maskrosbarnen" klarar sig? Skadeverkningar på barn i missbruksmiljö och förekomst och effekt av sexuella övergrepp inklusive förebyggande åtgärder behöver också allsidigt belysas i ytterligare forskning. Mycket angelägen är forskning kring flykting- och invandrabarnens förutsättningar och behov.

## Forskning om skolmiljön

Arbetskyddsstyrelsen, som är tillsynsmyndighet när det gäller arbetsmiljölagen, har tillgång till ett forskningsinstitut som sysselsätter 340 personer, varav ett fyrtiotal professorer och laboratorer. Hittills har inget forskningsprojekt varit direkt inriktat på barn och ungdomars speciella utsatthet och behov.

Mycket tyder på att yngre individer är känsligare för miljögifter än äldre, något som redan finns väl belagt när det gäller tobak och alkohol. Bullernivån överskrider ofta tillåtet gränsvärde för vuxna i rastutrymmen och skolmatsalar. Ingen vet vilka gränsvärden som är motiverade när det gäller barn. Forskning angående barn och deras fysiska miljö är starkt eftersatt. Det vore rimligt att det vid institutet för arbetsmiljöforskning tillkommer forskning med speciell inriktning på hur barn och ungdomar påverkas av olika miljöfaktorer.

## Forskningscentrum

Behovet är stort av ett centrum som samlar kunskap om barn, som initierar och samordnar forskningsprojekt och som sprider kunskap om forskningsrön till dem de berör. Det behöver utredas hur ett sådant centrum skall vara organiserat och vilka resurser som är rimliga för att det skall kunna fungera på ett acceptabelt sätt. Verksamheten skulle t.ex. kunna byggas upp till en väl fungerande enhet i anslutning till temaforskningen i Linköping. Tänkbart är att man inom Allmänna Barnhusets ram skulle kunna skapa ett forskningsinstitut för barn på frivillig ideell bas enligt norsk modell. Ett fristående

forskningsinstitut för barn är ett annat tänkbart alternativ. Man kan också tänka sig ett organ som samordnar redan existerande forskningsresurser.

Vi å erkommer i forskningsfrågor som berör barn när regeringen har lagt fram sin forskningsproposition.

Mot. 1989/90  
So625

## Barn i världen

Det har av tradition ansetts att barn har skydd genom sin familjetillhörighet. Det var först under vårt århundrade som skydd av barn har blivit reglerat genom lagstiftning. Både i Nationernas Förbund och i Förenta Nationerna har deklarationer som haft till syfte att tillvarata barnens rätt utarbetats och antagits.

Under det år, 1979, som av FN:s generalförsamling proklamerades som "International Year of the Child" väcktes tanken på en bindande konvention för barnens rättigheter. Efter tio års förhandlingar antogs barnkonventionen i november förra året av generalförsamlingen.

Detta måste givetvis hälsas med tillfredsställelse. Konventionen innebär i flera avseenden betydande framsteg beträffande barns rättigheter. Man tar t.ex. upp problem med barn i fängelse. Särskilt viktiga är också bestämmelserna om åtgärder för att förhindra ekonomiskt och sexuellt utnyttjande av barn.

Konventionen är dock ingalunda så heltäckande som vore önskvärt. Sverige har under arbetet med konventionen tillsammans med flera andra länder, arbetat för att det internationella samfundet skulle skapa ett bättre skydd för barn i väpnade konflikter.

Erfarenheterna av de internationella konflikter vi haft i vår värld visar alla samma skrämmande bild av mänskligt lidande. Det står också helt klart att det i allt större utsträckning är civila personer som dödas och skadas. Många av offren är barn. Att det i så stor utsträckning är civila som drabbas beror inte bara på att det moderna kriget förs utan klara frontlinjer, man använder också i vissa fall metoder som syftar till att förstöra infrastrukturen i landet. Att även minderåriga sedan inkallas till de väpnade styrkorna bidrar till att många barn återfinns bland krigets offer.

För att kunna begränsa detta lidande har Sverige vid arbetet med konventionstexten kraftfullt drivit kravet att texten skall innebära en förbättring av nuvarande normer. Vårt krav har varit att åldersgränsen för barns rekrytering till väpnade styrkor skulle läggas fast till 18 år. Tyvärr innebär inte konventionen några framsteg i detta avseende. Sverige måste därför arbeta vidare att i internationella organ driva frågan om förbättrat skydd för barn i krig.

I många länder har inställningen till familjen, äktenskap, barn-föräldrarelationer snabbt förändrats under senare år. Även insikten att barn är självständiga individer med egna rättigheter har fått vid spridning. Samtidigt lider många barn såväl fysisk som psykisk skada; de tvingas till prostitution, de tvingas utföra hårt arbete och utsätts för diskriminerande behandling.

Även i Europarådet pågår arbete för att kartlägga de missförhållanden som råder. Exempel på frågor som behandlats är handel med barn för illegal



adoption, för prostitution, för pornografiskt utnyttjande, för barnarbete och för arbete under slavliknande förhållande.

Mot. 1989/90  
So625

I rådets juridiska kommitté har antagits en rapport om barnens rätt som skall föreläggas den parlamentariska församlingen för beslut i januari i år.

I resolutionen uppmanas ministerkommittén bl.a. att medverka till att FN-konventionen snabbt antas i medlemsländerna. För att åstadkomma en skärpning av kraven uppmanas ministerrådet att genom Kommittén för mänskliga rättigheter utarbeta antingen en europeisk barnkonvention eller ett tillägg till FN-konventionen. Ministerrådet bör också instruera the European Committee on Legal Co-operation (CSCJ) att företa studier om barns ställning i domstolar och därigenom ge underlag för en enhetlig europeisk ståndpunkt.

Det är viktigt att Sverige genom aktivt stöd bidrar till att arbetet bedrivs snabbt. Även om barns rätt redan täcks av redan existerande konventioner återstår mycket att göra. Så står fortfarande ett antal länder utanför genom att de ännu ej undertecknat gällande konventioner. Den svenska regeringen har ett stort ansvar att i sina kontakter försöka få en förändring till stånd. Sveriges uppgift måste vara att dels uppmana de länder som ännu inte ratificerat gällande konventioner att göra detta, dels att med uppmärksamhet följa och påtala om överenskommelserna inte följs.

Det borde vara en självklarhet att Sverige antar gällande konventioner. Så har tyvärr inte alltid varit fallet. Sverige har ännu inte anslutit sig till ILO-konventionen om barnarbete. Folkpartiet krävde förra året att arbetet med att anpassa den svenska lagstiftningen så att den stod i överenskommelse med konventionen skulle påskyndas. Vi välkomnar därför det förslag som lades fram kort före jul förra året.

I folkpartiets partimotion om biståndet föreslås bl.a. ett ökat stöd till UNICEF.

## Flyktingbarn och asylsökande barn

Många flyktingbarn bär på svåra upplevelser, från krig och förtryck. Ofta har flyktingbarnen svåra separationer bakom sig, de kan ha upplevt våld, många har bevittnat övergrepp mot föräldrar eller andra närstående. De utsätts för ytterligare påfrestningar i och med själva flykten, och det nya livet i Sverige. Framförallt de ensamma flyktingbarnen är mycket sårbara.

I folkpartiets motion om flykting- och invandrapolitiken läggs en rad förslag fram i syfte att förbättra situationen för flyktingbarnen. Som exempel kan följande nämnas.

Inte minst för barnens skull är det viktigt att asylutredningen görs av utbildad personal från Invandrarverket istället för av polisen. Dessutom bör utredarna i samtliga fall fråga om barnens situation, och om möjligt ställa frågor direkt till barnet. Särskilt när det gäller ensamma flyktingbarn är det viktigt att utredningen görs av personal med barnpsykologisk kompetens.

Vissa förläggningar bör få specialisera sig på att ta emot barnfamiljer. Så undviks de idag täta uppbroten och flyttningarna för barnfamiljer, och så kan också verksamheten på de olika förläggningarna anpassas till barnens behov.

Från flera undersökningar om det psykiska hälsotillståndet hos asylsökande familjers barn vet vi att en majoritet uppvisar tecken på psykisk ohälsa. Flyktingförläggningen bör därför ha tillgång till ett barnpsykiatriskt team. Vidare bör varje sjukvårdsregion därför organisera ett barnpsykiatriskt team som skall bistå både flyktingbarn med tillstånd och asylsökande familjers barn på förläggningar inom sjukvårdsregionen.

Personalen på hemmen för ensamma flyktingbarn måste få möjlighet till en bra grundutbildning och till återkommande handledning och stöd.

Ett förbud mot att ta barn i förvar måste införas.

## Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om registrering och uppföljning av kroppsskador,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om dokumentation av skador i fall av misstänkt barnmisshandel,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att tillgodose behovet av utbildning av personal angående skador uppkomna på grund av sexuella övergrepp och misshandel av barn och kvinnor,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samarbetsmodell för handläggning av mål och ärenden av sexuella övergrepp mot barn,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående utbildning och fortbildning inom socialtjänsten och familjehemmen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att socialtjänsten skall omfattas av liknande krav på dokumentation som LVU,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vårdnadsöverflyttningar vid långvariga familjehemsplaceringar,

9. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om de ekonomiska villkoren vid vårdnadsöverflyttningar,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för och tillsyn av hem för vård och boende,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående differentierat vårdutbud i hem för särskild tillsyn, s.k. § 12-hem,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående barn- och ungdomspsykiatri när det gäller ansvar och arbetsrutiner,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående expertledamot i domstol vid t.ex. vårdnads- och omhändertagandemål.<sup>1</sup>]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder i syfte att förbättra rättsskyddet vid barnolycksfall,<sup>2</sup>]

Mot. 1989/90  
So625

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en barnombudsmannatjänst bör inrättas,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett samlat åtgärdsprogram för att stärka barnkompetensen och vidga barnperspektivet inom socialtjänstens ansvarsområde,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående regionala specialistteam,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om länsstyrelsernas sociala funktion,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att FN:s barnkonvention, efter genomgång och eventuellt nödvändig anpassning av svensk lagstiftning, föreläggs riksdagen för ratificering,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ny lagstiftning om vårdnad och umgänge med barn.<sup>1</sup>]

Stockholm den 16 januari 1990

*Bengt Westerberg (fp)*

*Ingemar Eliasson (fp)*

*Karl-Göran Biörsmark (fp)*

*Birgit Friggebo (fp)*

*Elver Jonsson (fp)*

*Daniel Tarschys (fp)*

*Bengt Harding Olson (fp)*

*Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)*

*Kerstin Ekman (fp)*

*Charlotte Branting (fp)*

*Sigge Godin (fp)*

*Ingela Mårtensson (fp)*

*Jan-Erik Wikström (fp)*

*Maria Leissner (fp)*

*Anne Wibble (fp)*

<sup>1</sup>1989/90:L425

<sup>2</sup>1989/90:Ju239